

دسترسی به شهر و حقوق شهروندی: تردد روزانه زنان در تهران

مینا سعیدی شهروز*

مقدمه

حضور بیش از پیش انبوه زنان در سطح شهر تهران به یکی از پدیده‌های جدید شهری تبدیل شده است. بنا بر آمار ترافیکی شهر تهران، بیش از ۴۰ درصد از تردهای روزانه با وسایل نقلیه عمومی و شخصی را زنان انجام می‌دهند. در حالی که آمار اشتغال زنان در سطح تهران کمتر از ۲۰ درصد است، می‌توان فرض کرد که بیشتر تردهای آنان با اهداف دیگری صورت می‌گیرد.^۱

یک فرض این است که حضور پرشمار روزانه زنان در فضاهای شهری بیانگر «میل به شهر»، حضور در عرصه عمومی، و فعالیت اجتماعی بیشتر در جهت توانمندسازی خود در اجتماع شهری است. فرض دیگر بر آن است که تردد روزانه زنان از طرفی فضاهای شهری و از طرف دیگر شرایط اجتماعی آنان را متحول می‌کند.

قاعده‌مند بودن تعاملات متقابل بین زنان و مردان در فضاهای شهری موجب تعدیل نابرابری‌های جنسیتی و تعالی جایگاه زنان می‌شود و زنان مانند مردان، با حقوق و مسئولیت‌های برابر در فضاهای عمومی، به

جایگاه «شهروند» ارتقا می‌یابند.

«حق به شهر» یک حق جمعی است و به مکان‌های عینی مربوط می‌شود و هانری لوفور آن را حق به زندگی شهری می‌نامد. با استفاده از نظریه‌های لوفور، مؤلفه‌های اساسی حق به شهر را در ارتباط با فضاهای شهری به سه دسته تقسیم می‌کنیم (Lefèvre 1968):

- مشارکت شهروندان در فرایند برنامه‌ریزی شهری
- دسترسی شهروندان به برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت
- هدایت متوازن و برابری طلبانه کاربری زمین به منظور دسترسی همگانی به مسکن و کار، بهداشت و آموزش، حمل و نقل عمومی، فضای عمومی، و گذراندن اوقات فراغت.

در این مقاله سعی داریم حقوق شهروندی زنان را از دیدگاه دسترسی به شهر و فضاهای شهری با تکیه بر دستاوردهای میدانی و مطالعات قبلی خود بررسی کنیم.

۱- تحرک فضایی، بستری برای تحرک اجتماعی

بحث حق به شهر از منظر دسترسی به فضاهای شهری نخستین بار در مورد معلولان جسمی - حرکتی و سپس برای تمام شهروندان مطرح شد. دسترسی همگانی به فضاهای خدماتی و حمل و نقل یکی از پرسش‌های مهم حق به شهر را مطرح می‌کند. آیا

* دکتری معماری و شهرسازی
۱- داده‌های این مقاله برگرفته از نتایج به‌روزشده رساله دکتری نگارنده درباره تردهای روزانه زنان در تهران در دانشگاه نانتز پاریس است که در سال ۱۳۸۹ دفاع شد.

minasaidi@yahoo.com